

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตอนนี้เขาพยายามจะให้ชาวพุทธตื่นตัวในศาสนานะ เวลาตื่นตัวในศาสนา เราก็ไปศึกษากันในตำรา ศึกษาในตำรา เห็นไหม คุณเด็กเวลาเรียน มันก็ต้องเรียนตามตำรานั้นแหละ แต่มันเรียนจบมาแล้วมันต้องมาฝึกงาน มันต้องทำงานให้เป็นนะ

นี่ก็เหมือนกัน ในพุทธศาสนาสอนถึงเรื่องปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ สิ่งที่เป็นปริยัตินี้ ต้องศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนเป็นเครื่องหมายบอก แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมา เวลาเราศึกษาขึ้นมา ดูทางกรทการ เวลาเขาศึกษากัน เวลากองทัพเขาประกาศสงครามกัน กองทัพเขายกทัพเข้าประหารกัน เขามีกลยุทธ์วิธีของเขา แต่เวลายังไม่ประกาศนี่นะมันเป็นระบบแบบกองโจร

กิเลสในหัวใจของเรา มันชุ่มมันช้อนอยู่แบบกองโจร มันตอดอยู่ตลอดเวลา แต่เวลาเราไปศึกษาธรรมนะ เราศึกษาแบบประกาศสงคราม โอ้โฮ.. กิเลสเป็นอย่างนั้นนะ แหม.. กองทัพเป็นอย่างนั้นนะ โอ้โฮ.. สติปัญญาเป็นอย่างนั้นนะ แต่เวลาสงครามไม่ได้ประกาศนะ กิเลสในหัวใจเรา มันเหยียบย่ำเราตลอดเวลา ถ้ามันเหยียบย่ำเราตลอดเวลา เห็นไหม

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน นี่บอกว่าภิกษุเรา เวลาบิณฑบาตมาแล้ว เวลาฉันนะฉันให้เหมือนเขาหยอดล้อเกวียน ให้พอมันเป็นไป โอ้เราก็คิดว่าทำไมมันมีความจำเป็นขนาดนั้นเชียวหรือ?

นี่มีความจำเป็น เห็นไหม เวลาภิกษุฉันนะ ฉันอาหารให้เหมือนหยอดล้อเกวียน ให้พอเป็นไปเท่านั้น อย่าฉันอาหาร อย่าอยู่ด้วยความสุขสบายจนเคยตัว ถ้าสุขสบายจนเคยตัว กินอิ่มนอนอุ่นแล้วมันภาวนาไม่ได้หรอก มันจะเป็นพระตรายาง พระพิธีกรรมไปถึงเวลาสุดท้ายแล้วต้องประทับตราไขใหม่ ถ้าไม่ประทับตรามันก็ยังไม่จบไขใหม่

นี่ก็เหมือนกัน จะเป็นพระตราชายาง เวลาภิกษุบิณฑบาตมาแล้ว เวลาฉันอาหารฉันให้เหมือนดังเขาหยอดล่อเกวียน อย่าฉันอาหารมากนัก อย่ากินอย่างนอนจนเกินไป แต่ถ้าเป็นทางโลก การรบบแบบนี้รบบแบบกองโจรใจ เวลากองโจร เห็นไหม เอ็งมาข้ามุด เอ็งถอยเข้าตี นี่มันทำอยู่ตลอดเวลา ในการประพฤติปฏิบัติมันมีเล่ห์กลของมันทั้งนั้นแหละ

ฉะนั้น เวลาเราศึกษา เราศึกษาเป็นยุทธวิธี ศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ ศึกษาทุกอย่างรู้หมดเลย แต่ธรรมะนี่นะ เวลาคุยกันปากเปียกปากแฉะเลย แล้วเถียงกันด้วย แต่เวลาปฏิบัตินะ เวลานั้นก็สัพหงกโง่งวง เวลาจะบังคับใจตัวเอง ก็เอาใจตัวเองไม่อยู่ แต่เวลาเถียงกันนะ เวลาไปเถียงกันนี้ อู้ฮู.. เถียงกันเก่งปากเปียกปากแฉะเลย เหตุผลยกมาได้ ร้อยแปดพันเก้าเลย แต่เวลาเอาใจตัวเองให้อยู่ นี่เอาไม่อยู่ เอาใจตัวเองไว้ไม่ได้ ถ้าเอาไว้ไม่ได้ เราจะเริ่มต้นกันที่ไหน?

“พุทธศาสนาสอนลงที่หัวใจ”

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ตรัสรู้ธรรมที่โคนต้นโพธิ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์เดียวนะ แต่เวลาตรัสรู้ขึ้นมา นี่มรรคญาณในหัวใจ ผู้บริหารจัดการจะรู้ว่า เวลานั้นนโยบายที่เรารับผิดชอบ เราจะต้องขับเคลื่อนนโยบายนี้ไปให้ได้ มันเป็นเรื่องอย่างย้งนะ เพราะเราต้องใช้คนนั้น เราต้องใช้คนนี่ เขาจะทำตามเราหรือไม่ทำตามเรายังปวดหัวนะ

เวลาหัวใจมีสติปัญญาขึ้นมา เวลางานมันเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันเหมือนกับผู้กำหนดนโยบายแล้วต้องทำงานนั้นให้ขับเคลื่อนไปให้ได้ จิตก็เหมือนกัน จิตถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ จิตถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน เห็นไหม มันมีสติขึ้นมา มันรู้ตัวของมัน ถ้าไม่มีสติของมัน เผลอๆ นะมันก็ว่าว่างๆ ว่างๆ อู้ฮู.. มีมรรค มีผล มันเป็นเรื่องวิเศษนี่ เห็นไหม

นี่สุตมยปัญญาคือการศึกษา จินตมยปัญญาคือการคาดเดา จินตมยปัญญามันก็เหมือนเป้าหมายที่เราจะต้องการ จินตมยปัญญา เห็นไหม คุณเวลายมันเกิดขึ้นมา นี่จินตนาการมันมหาศาลเลย ถ้าจินตนาการมหาศาลมันแก้กิเลสไม่ได้หรอก แต่ถ้าไม่มีจินตนาการ ไม่มีที่ตั้งเป้าหมายเราจะไปได้อย่างไร

อธิษฐานบารมีนะ บารมี ๑๐ ทศ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอธิษฐาน
ว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องขยันหมั่นเพียร ต้องสร้างบุญญธิการมาเป็น
พระโพธิสัตว์ สร้างแล้วสร้างเล่า สร้างแล้วสร้างเล่า เพื่อให้พันธุกรรมทางจิตให้จิตมัน
เข้มแข็ง ให้จิตมันรับภาระของมันไหว

อันนี้จิตของเราอ่อนแอ เห็นไหม แต่เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็อยากได้มรรคได้ผลกัน ถ้าเราไม่อยากได้มรรคได้ผล เราก็เวียน
ตายเวียนเกิดอย่างนี้ เวลาเราทำคุณงามความดีขึ้นมา ความดีพาเกิด ได้เกิดเป็นเทวดา เป็น
อินทร์ เป็นพรหม มันก็เป็นวิญญูะ มันก็มีผล มันเป็นอนิจจัง มันก็เวียนกลับมา

นี่สิ่งที่มีสติปัญญาเราก็ทำความดีของเรา แต่เวลาเราขาดสติล่ะ? เวลากรรมมัน
ให้ผลล่ะ? เวลาคนมีสตินะ แต่กรรมมันให้ผล มันต้องเป็นแบบนั้น พอกรรมให้ผลนี้เรา
จะหลบหลีกอย่างไรละเวลากรรมมันให้ผล แต่กรรมมันให้ผล แล้วเรารับสภาพนั้น แต่
ไม่ได้รับสภาพด้วยความยอมจำนนนะ เรารับสภาพไว้เพื่อจะแก้ไข

สิ่งที่มันมาถึงเราแล้วเราต้องยอมรับ แล้วเราแก้ไขของเรา คือสติปัญญาของเรา
ต้องพร้อม ทุกข์ก็ปฏิบัติ สุขก็ปฏิบัติ ไม่ได้ก็ปฏิบัติ มันเป็นอย่างไรก็จะปฏิบัติ ถ้ามัน
ปฏิบัติขึ้นไป มันก็เหมือนกับเราพยายามของเรา ให้จิตใจของเรามันก้าวเดินต่อไป แต่ถ้า
เวลาทุกข์ขึ้นมาเราก็อ่อนแอ นี่เอาไว้ก่อน พักไว้ก่อนแล้ว เวลาทุกข์เอาไว้ก่อน

เวลาเราปฏิบัติ เห็นไหม เวลามันจะได้จะเสียกัน เวลาจิตมันลงจะไม่ลง สติมันจะ
ดีจะไม่ดี นี่มันจะต้องรองเราตลอดเวลา มันจะมีเหตุต่อรอง มีเหตุทดสอบเราตลอดเวลา
การทดสอบตรวจสอบนี่คือการทำให้ปฏิบัติไม่ผิดพลาดไป การทดสอบตรวจสอบ เรา
ต้องตรวจสอบตลอดเวลา ถ้าเราตรวจสอบหัวใจเราด้วยสติปัญญาของเรา นี่เวลา
ประพาศปฏิบัติขึ้นมา เวลาครูบาอาจารย์ท่านบอกเรานะ ก็ว่าถ้าเอียง เวลากับคนอื่นก็พูด
ดี เวลากับเราก็ทิ่มตำ

เวลาในทางวิทยาศาสตร์ เขาบอกใครชี้ความผิดพลาดของเรา จะชี้มุมทรัพย์ของ
เรา เวลาครูบาอาจารย์เขาบอกเรา เราก็ยังไม่เชื่อหรือ ไม่เชื่อเพราะอะไร เพราะความรู้
ความเห็นของเรา เราก็รู้ก็เห็นของเรา แต่รู้โดยกิเลสตัดหาความทะยานอยาก เรา
ประพาศปฏิบัติธรรมก็จริงอยู่ แต่ในเมื่อใจของเรายังมีกิเลสอยู่ มันมีความบังตาอยู่ มันดี

ค่าที่เราสู้ ให้ค่าเกินไป ให้ค่าต่ำไปโดยไม่เป็นตามความเป็นจริง พอไม่เป็นตามความเป็นจริง การประพฤติปฏิบัติของเรามันถึงไม่มีฉนิมาปฏิบัติ มันถึงเอนเอียง

อรรถกถาถนุโยค คือการเคร่งครัด กามสุขัลลิกานุโยค คือความพอใจ ความสุขของเรา เห็นใหม่ มันต้องหลุดกระชากไป ไม่มีฉนิมา ไม่สมคูลของมัน เราก็ต้องขยันของเรา คราวนี้เอียงไปทางไหน คราวหน้าเราก็ทำใหม่ คราวนี้เอียงไปทางไหน คราวหน้าก็ทำใหม่ เราพิสุจน์ของเรา

พุทธศาสนาสอนลงที่ใจ ใจเท่านั้นเป็นผู้ที่สัมผัสศาสนา ความสุข ความทุกข์นี้เป็นผลของหัวใจ เวลาเราทำสิ่งใดประสบความสำเร็จขึ้นมา มันก็มีความสุขขึ้นมาในหัวใจ เพราะหัวใจเรามีความสุข มันเป็นอามิส มันต้องมีเครื่องเสพมันถึงเป็นไป

เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันสงบโดยตัวมันเอง มันมีความสุขในตัวของมันเอง แล้วมันมหัศจรรย์ของตัวมันเอง เวลาเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญามันใคร่ครวญขึ้นมา มันจะรู้ได้เลยว่า สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญา มันแตกต่างกันอย่างไร โลภียปัญญากับโลกุตตรปัญญา มันแตกต่างกันอย่างไร

แต่ก่อนเรามีโลภียปัญญา ปัญญาเกิดจากจิตของเรา ปัญญาเกิดจากความรู้ความเห็นของเรา เรารู้ว่าเราเข้าใจ เรารู้ของเราแล้ว เราก็ซาบซึ้ง เราก็รู้สึกรู้สีกี่มีความสุขของเราพอสมควรอยู่แล้ว แต่ด้วยความมูมานะ ด้วยความบากบั่น ด้วยความมีสติปัญญา ด้วยความไม่ทิ้งไม่ขว้าง ด้วยความ ทะนุถนอมรักษาสติปัญญาของเรา แล้วก้าวเดินต่อเนื่องขึ้นไป..ต่อเนื่องขึ้นไป.. จนมันละเอียดลึกซึ้งเข้าไป

พอมันละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เราจะเห็นความแตกต่างว่ามันเป็นสุตมยปัญญาเพราะอะไร มันเป็นโลภียปัญญาเพราะอะไร มันเป็นโลภียปัญญาเพราะความรู้ความเห็นของเรา มันไม่ได้ไปชำระกิเลส ไม่ได้ไปทำให้กิเลสถลอกเลย ไม่ได้ทำให้กิเลสมันรู้สึกตัวเลย กิเลสมันศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วใช้ปัญญาของมัน มันก็ถือตัวถือตนของมันว่ามันเป็นผู้รู้ธรรมะ พอรู้ธรรมะเข้าไปแล้ว เวลาคุยธรรมะกัน มันก็ไปเถียงเขาปากเปียกปากแฉะ มันคิดว่ามันรู้ของมัน

แต่เวลามันพิจารณาของมัน ปัญญามันสะอาดเข้ามา มันจะละเอียดเข้ามา.. ละเอียดเข้ามา.. จนเป็นโลกุตตรปัญญา มันเป็นโลกุตตรปัญญาเพราะอะไร โลกุตตรปัญญาเพราะว่าเราเคยมีโลกียปัญญาย่างนี้ เราซาบซึ่งของเราอย่างนี้ เวลามันมีโลกุตตรปัญญาขึ้นมา มันเห็นความแตกต่างนะ ความแตกต่างเพราะอะไร ความแตกต่างเพราะมันลึกซึ้งกว่ากัน มันละเอียดลึกซึ้งกว่ากัน แล้วมันถอดถอนแตกต่างกัน

เวลาจิตของคนลงสมาธิ มันจะมีความสุขของมันในขั้นของสมถะ ในขั้นของสัมมาสมาธิ ในความสุขสงบของใจ เวลามันเกิดปัญญาคืนมาพร้อมกับสัมมาสมาธิ ปัญญามันถอดมันถอนขึ้นมา เห็นใหม่ มันถอดมันถอน มันสำรอกออกต่างๆ มันจะมีความสุข ความว่างด้วย แล้วมีความสำรอกออกด้วย มีความสุขสบาย มีความเบาของใจด้วย ใจที่มันหนักหน่วงขึ้นมา มันชำระล้างของมัน มันพิจารณาของมัน มันทำลายของมันขึ้นไป

นี่คนปฏิบัติมันจะรู้อย่างนี้ไง ถ้าคนปฏิบัติไม่รู้อย่างนี้ มันจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นโลกียปัญญา มันจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นโลกุตตรปัญญา แล้วโลกียปัญญานี้โลกียปัญญาอย่างไร แต่ถ้าคนไม่รู้ล่ะ เวลาพิจารณาด้วยความซาบซึ่ง ด้วยความสุขสงบ โอ๊ย.. ว่างๆ เออ.. ถูกต้องๆ

ใช่ มันถูกต้อง ถูกต้องเพราะดอกบัวเกิดจากโคลนตม เพราะจิตใจของเรามีอวิชชา จิตใจของเรามีกิเลสตัดหาความทะยานอยากครอบงำมันอยู่ มันถึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์อยู่นี่ไง พอมันมาเกิดเป็นมนุษย์เพราะอะไร เพราะมันมีกิเลสอยู่ มันชำระอยู่ แล้วมันปฏิเสธได้ใหม่ล่ะ มันปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่ได้ใหม่ มันปฏิเสธความรู้ตื้นๆที่เราได้ใหม่

ความรู้ตื้นๆที่เราปฏิเสธไม่ได้หรอก มันมีของมันอยู่อย่างนั้นแหละ แต่เพราะเราได้สร้างคุณงามความดีของเราขึ้นมา เราได้เกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา แล้วมันก็จะเวียนตาย เวียนเกิดด้วยคุณงามความดีนี้แหละ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันจะล้างพ้นทั้งดีและชั่ว

ฉะนั้น เวลาประพฤติปฏิบัติเข้าไป จากความดีๆ ความดีที่ไปศึกษาธรรม ไปตริก ในธรรมนี้มันเป็นความดี ความดีอย่างนี้มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิเพราะอะไร

สมาธิเพราะมันปล่อยวาง แต่ปล่อยวางขึ้นมาด้วยความมรรคญาณที่ยังไม่สมบูรณ์ ด้วยมรรคญาณ ด้วยมรรค ๘ ด้วยงานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ความเพียรชอบ

เขาบอก “ปล่อยวางๆ ทำอะไรก็เป็นทุกข์เป็นยากไปหมดเลย”

แล้วความเพียร ความวิริยะอุตสาหะมันอยู่ที่ไหน? ความเพียร ความวิริยะอุตสาหะของโลกเขา เขาอาบเหงื่อต่างน้ำมาด้วยผลงานของเขา ความเพียร ความวิริยะอุตสาหะของเราด้วยความนิ่งอยู่ ด้วยความสงบสงัดอยู่

ความเพียร ความวิริยะอุตสาหะโดยไม่ขยับแต่นิ่งอยู่ เห็นไหม นี่ความเพียรอย่างนี้มันเป็นความเพียรชอบ ถ้าเพียรชอบ ความเพียรแบบโลกเขา เขาก็อาบเหงื่อต่างน้ำขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของเขา ความเพียรของเรา เราบังคับใจของเราให้นิ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุด หัวใจที่มันไปเร็วที่สุด ให้มันนิ่งของมันที่สุด ให้มันมีพลังงานของมันที่สุด แล้วให้มันกลับมาทำประโยชน์กับตัวมันเอง

กลับมาทำประโยชน์กับตัวมันเองนะ เพราะตัวของใจนี้เป็นตัวรับมรรคผลนะ สุขทุกข์ ใจก็เป็นผู้รับรู้ เวลามันผ่อนคลาย เวลามันชำระล้างขึ้นมา ใจก็เป็นผู้รับรู้ แล้วใจที่รู้นี้มันเป็นปัจจัยตัดตั้ง เป็นสันติภูมิกอ ใจรับรู้ ถ้าใจมันเป็นไปแล้วใครจะคัดค้าน.. ใครคัดค้านให้มันคัดค้านมา ถ้าใครมันจะคัดค้านหัวใจที่เป็นความจริงนั้น

แต่ถ้าใจมันไม่จริงสิ เขาไม่ต้องคัดค้านหรอก เราสงสัย “เอ๊ะ.. ทำไมเป็นอย่างนั้น เอ๊ะ.. ทำไมเป็นอย่างนี้ เอ๊ะ.. มันเป็นพระอรหันต์แล้วทำไมมันเสื่อมมา มันเป็นพระอรหันต์แล้วทำไมมันยังคิดชั่วอีกล่ะ มันเป็นพระอรหันต์แล้วทำไมมันคิดตอดเขาล่ะ เป็นพระอรหันต์แล้วทำไมมันไม่เห็นมีคุณงามความดีในตัวมันเองเลย” เห็นไหม

นี่ตัวมันเองก็สงสัย มันต้องสงสัยอยู่แล้วเพราะอะไร เพราะมันมีกิเลส มันมีอวิชชา มันมีความไม่รู้ ถ้ามันไม่สงสัยนี่เป็นไปไม่ได้หรอก คนเรานี้ละ ลองมีตะกอนในใจ ตะกอนนั้นมันต้องกระเพื่อมแน่นอน ช้าหรือเร็ว! ช้าหรือเร็ว

ถ้ามีตะกอนในใจ ถ้ามีอวิชชาในหัวใจ ถ้ามีสิ่งหมักหมมในใจมันต้องแสดงออกแน่นอน!แน่นอน! ช้าหรือเร็ว ไม่ต้องให้ใครมาตรวจสอบหรอก ตัวเองก็ เอ๊ะ! เอ๊ะ! เด็ดขาด มันต้องเอ๊ะของมัน มันต้องจงใจ จงนสนเท่ห์ แต่! แต่กิเลสนะมันว่า

“ก็พระอรหันต์ก็เป็นอย่างไร เอ๊ะ.. อย่างนี้ก็เหมือนพระอรหันต์เปรี้ยะเลยไง อ้อ .. พระพุทธเจ้าก็เป็นอย่างนี้แหละ ครูบาอาจารย์ก็เป็นอย่างนี้แหละ”

เวลามันเอ๊ะแล้ว อวิชชาเนี่ยมันลือกเลย ลือกเลยนะต้องเป็นอย่างนั้น แต่ถ้ามีครูบา อาจารย์นะไม่เป็นอย่างนั้น เพราะครูบาอาจารย์ท่านประสบแล้ว ท่านเห็นของท่านแล้ว ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมาในหัวใจ ใครจะคัดค้านนะให้มันคัดค้านมาทั้งสามโลกธาตุ อย่าเอา แต่ว่าโลกมนุษย์ สามโลกธาตุนี้ให้มันคัดค้านมา

เวลาหลวงตาท่านพูด “ตั้งแต่พรหมลงมา ท่านสอนได้หมด” ให้สามโลกธาตุมัน คัดค้านมา ตั้งแต่พรหมเลยให้มันคัดค้านมา เพราะมันไม่รู้มันจะเอาอะไรมาคัดค้าน ตั้งแต่พรหมมามันก็ไม่รู้ ไม่รู้สิ่งนี้ มันจะเอาอะไรมาคัดค้าน ถ้าหัวใจมันเป็นจริงนะ ถ้า หัวใจมันไม่เป็นจริง ไม่ต้องให้มีใครคัดค้าน ความเศร้าหมองในหัวใจมันคัดค้าน

จิตนี้ผ่องใส จิตนี้ก็เศร้าหมอง.. จิตนี้สว่างไสว จิตนี้ก็ต้องมืดดำ.. จิตนี้มีความว่าง จิตนี้ก็มีสิ่งที่ขัดขวางในความว่างนั้น.. จิตนี้มันรู้ของมัน เห็นไหม ความลับไม่มีในโลกหรอก จิตนั้นนะรู้ ผู้ที่ปฏิบัติมันนะรู้ เพียงแต่ว่าเราไม่มีวุฒิภาวะด้วยความเข้มแข็ง เอาความเอาสัมมาทิฏฐิ ด้วยเอาความถูกต้องดีงาม ถ้าเราจะเอาสัมมาทิฏฐิ เอาความ ถูกต้อง เอาความดีงาม เราจะซื่อสัตย์สุจริตกับจิตของเราเอง เพราะสิ่งที่เป็นประโยชน์กับ เรา

จิตของเราถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ ความถูกต้องดีงาม เป็นศีล สมาธิ ปัญญา มันจะ ส่งเสริมหัวใจของเราให้มีความคุณธรรม เห็นไหม มนุสสตีร์จฉาโน มนุษย์สัตว์.. มนุสสเทโว มนุษย์เทวดา นี่จิตใจนี้ ถ้าเราทำได้ทำคุณงามความดีของมัน เราจะส่งเสริมหัวใจของเรา คุณเป็นมนุษย์แท้ๆ นี่แหละ มันเป็นเทวดาในร่างของมนุษย์นี้ก็ได้ มันเป็นเทวดา เป็นพรหมในร่างของมนุษย์นี้ก็ได้ ถ้าเราส่งเสริมของเรา

แล้วเทวดา อินทร์ พรหม มันเป็นในร่างของมนุษย์ เป็นในหัวใจเรานี่ เราจะต้อง ให้ใครมารับผิดชอบกับเรา ให้ใครมารับรู้กับเราใช่ไหม เรารู้ของเรา เราเป็นของเรา เราพอใจของเรา ถ้าเรารับรู้ของเรา เป็นความพอใจของเรา มันก็สอนหัวใจของเราไป มันนิ่ง อยู่ในหัวใจ

“อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า”

พระอริยเจ้านิ่งนะ แล้วรู้อยู่ แล้วเข้าใจอยู่ในหัวใจของพระอริยเจ้า แต่หัวใจของเรานี่เราเป็นอะไร เห็นไหม ธรรมะสอนที่นี้ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอนหัวใจของสัตว์โลก หัวใจของสัตว์โลก เราก็เป็นสัตว์ตัวหนึ่งนะ เราเป็นสัตว์โลก สัตว์มนุษย์ สัตว์ประเสริฐ สัตตะ สัตว์ผู้ซ่อง ซ่องในกิเลส

สัตตะคือผู้ซ่อง ซ่องในหัวใจของตัว ถ้าหัวใจมันยังเกี่ยวซ่องอยู่ หัวใจมันยังไม่ปลอดโปร่งอยู่ เราจะต้องแก้ไขเรานะ ตอนนี่เพราะเรายังมีลมหายใจ เรามีโอกาส เรามีชีวิตอยู่ เราพยายามทำของเรา เพื่อประโยชน์กับเรานะ เห็นไหม เขาส่งเสริมพุทธศาสนา เราจะส่งเสริมหัวใจให้เราเป็นพุทธะ ให้หัวใจเราเข้าถึงธรรม เข้าถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต”

หัวใจของเราเอง มนุษย์คนๆ นี้แหละ มนุษย์ที่นั่งอยู่นี้แหละ เราพยายามทำใจเรา ให้ประเสริฐขึ้นมา เพื่อให้พิสูจน์ศาสนาว่า ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนนี่จริง หรือเปล่า ทำขึ้นมาในหัวใจของเรา นี่เวลาหลวงตาท่านบอกนะ

“ให้ประพฤติปฏิบัติ แล้วถ้าผิดพลาด ท่านจะพาไปร้องเรียนพระพุทเจ้า”

ท่านพูดเลยว่าพระพุทเจ้าพูดไว้ถูกต้องดีงาม แต่พวกเราทำไม่ถึง ทำไม่ถูก แล้วเราก็ตีโพยตีพายกันเองว่า “ศาสนาเสื่อม ศาสนาเสื่อม” แต่ความจริงคือหัวใจเราเสื่อม! เอวัง